

музичної мови, не може бути задоволена лише у межах музикознавчої і мистецтвознавчої аналітики, в якій категорія тиші, попри кристалізацію її проблематики в дискурсі нової музики, продовжує залишатися чи не найзагадковішою. Однак і на орбітах цих досліджень естетичне розуміння тиші як складової музичної виразності продуктивно нарощує масив знань, коли аналіз здійснюється на рівні сутнісного розуміння музики як саморуку людської духовності. Це, зокрема, стосується досліджень І. Барсової, Т. Кліфтона, М. Логінової, Є. Назайкінського, О. Михайлова, І. Некрасової. З іншого боку, дефінітивно точно сказати, що таке тиша практично неможливо, адже вона домірна людському універсуму, сама є універсум і в цьому смислі не може бути введена у раз і назавжди визначені рамки, поаспектно розкриваючись у відповідь на той чи інший аналітичний запит.

У довгій історії музики хтось розумів, а хтось лише відчував цю тонкість, хтось віддавався тиші як її значущій складовій, як було у випадку Кейджа, а хтось, як от німецький композитор Ервін Шулхоф, використовував її ресурс, старанно виписуючи паузи («In Futurum»). Та навряд сьогодні можна заперечувати, що тиша – це багатшарова, мультисенсова, полівалентна цілісність, яка є відзеркаленням світу людини. Неодмінність руху музики – знак того, що людина не спиняється у своєму саморозвитку, позначаючи його віхи змінами в мові музичної виразності, створюючи в ній зони загостреної актуальності, точки надзвичайної почуттєвої напруги, врешті, відкриваючи нові смислообразні портали – резонатори її внутрішнього стану. Цей процес позначений рисами світотворення і здійснюється на рівні, закритому для лінійного аналізу й загалом непідвладному суто раціональному препаруванню.

На сучасному етапі музикотворення всі підстави стати у нагоді має неокласична естетика, позбавлена аналітичного раціоцентризму, адже її власна, відкрита для поповнення, операціональна база сформована з понять, які фактично є образними позначеннями процесів і явищ, що потрапили в межі її інтересу. І навіть поняття, запозичені нею із загальнонаукового арсеналу, підпавши під вплив її інтенцій, набувають символічно-образної конотації. Вузлом органічного зв'язку нової музичної виразності і неокласичної естетики є їхня гомогенність, пов'язана з особливостями сучасного етапу розвитку людини – головного предмету дослідження постмодерністської філософської думки. В цьому дискурсі тиша, що в царині музики виявила свій універсальний людинотворчий потенціал, набуває такого обсягу свого значення, який є достатнім для її легітимізації в ряду фундаментальних понять постмодерністської філософсько-естетичної думки.

Список використаних джерел

1. Лев Рубінштейн. Відповідь, що залишилася без питання. – www.inliberty.ru/blog/2267-Otv-et-ostavshiy-sya-bez-voprosa
2. Логінова М. В. Онтологія виразителності в культурі ХХ століття. – Дисс. докт. филос. наук. – Саранск, 2003.
3. Логінова М. В. Постмодерністський дискурс молчання // «Credo New». – 2008. – №2.
4. Манулкіна О. От Айвза до Адамса: Американская музыка ХХ століття. – СПб.: Изд-во Ивана Лимбаха, 2010. – 784 с.
5. Мурзіна Н. В. Принципы формообразования в крупных инструментальных сочинениях Ч. Айвза. – Дисс. канд. искусств. – Нижний Новгород, 2002.
6. Некрасова Инна. Целая Вселенная: К проблеме исследования поэтики тишины // ГЕЗета. – №3. – <http://soundmuseums.spb.ru/gezet/42-articles/1202-inna-nekrasova>

7. Ричард Костелянец. Разговоры с Кейджем. – М.: Ad Marginem, 2015. – 400 с.
8. Солонин К. Ю. Хайдеггер и восточная философия: поиски взаимодополнительности культур. – 2-е изд. – СПб.: Санкт-Петербургское филос. общ-во, 2001. – С.183–194.
9. Стравинский И. Статьи и материалы. – М., 1973.
10. Chase G. America's Music From the Pilgrims to be Present. – Urbana and Chicago: University of Illinois Press, 1992.
11. Ives Charles. Esseys before a sonata, etc. – N.Y., 1970.

References

1. Lev Rubinshtejn. Vidpovid', shho zalishilasja bez pitannya. – www.inliberty.ru/blog/2267-Otv-et-ostavshiy-sya-bez-voprosa
2. Loginova M. V. Ontologija vyrazitel'nosti v kul'ture XX veka. – Diss. dokt. filos. nauk. – Saransk, 2003.
3. Loginova M. V. Postmodernistskij diskurs molchanija // «Credo New». – 2008. – №2.
4. Manulkina O. Ot Ajvza do Adamsa: Amerikanskaja muzyka XX veka. – SPb.: Izd-vo Ivana Limbaha, 2010. – 784 s.
5. Murzina N. V. Principy formoobrazovanija v krupnyh instrumental'nyh sochinenijah Ch. Ajvza. – Diss. kand. iskusst-voed. – Nizhnij Novgorod, 2002.
6. Nekrasova Inna. Celaja Vselennaja: K probleme issledovanija pojetiki tishiny // GJeZeta. – №3. – <http://soundmuseums.spb.ru/gezet/42-articles/1202-inna-nekrasova>
7. Richard Kosteljanec. Razgovory s Kejdzhem. – M.: Ad Marginem, 2015. – 400 s.
8. Solonin K. Ju. Hajdegger i vostochnaja filosofija: poiski vzaimodopolnitel'nosti kul'tur. – 2-e izd. – SPb.: Sankt-Peterburgskoe filos. obshh-vo, 2001. – S.183–194.
9. Stravinskij I. Stat'i i materialy. – M., 1973.
10. Chase G. America's Music From the Pilgrims to be Present. – Urbana and Chicago: University of Illinois Press, 1992.
11. Ives Charles. Esseys before a sonata, etc. – N.Y., 1970.

Systun V. V., graduate student, Kyiv National Taras Shevchenko University (Ukraine, Kyiv), vyacheslavsvi@gmail.com

Calmness in meaning expressing material of new music

The article is dedicated to calmness as artistic and expressive mean, esthetically legitimated in music Avant-Garde and Post-Modernism, which in their own self – containment crystallized during the last third of the 20th – till early 21st centuries. Attention is accented on the conversion of calmness – one of the factors of formation of music as a kind of art – to the significant element of the modern musical creating of images. Analysis of practice and theory of its realization in Western, Russian and Ukrainian traditions reveals multi-vector nature of «musical calmness» and together with this – universality of intension to silence, present in other kinds of art, and also in philosophy and religion. In the article is proved, that despite general movement of modern culture to simplification of calmness–silence as resource of expressiveness is realizing the essence of principles of music, directed to the achievement of maximum influence on spiritual structures of person, where sound and its deliberate termination are equivalent.

Keywords: new music, silence, new musical expression, J. Cage, C. E. Ives, music postmodernism, postmodern aesthetics.

* * *

УДК 165.6

Вахтель А. І.,
аспірант кафедри теоретичної та практичної
філософії, Київський національний університет
ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ),
vakhtel.andrii@gmail.com

ЩОДО ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ АНГЛОМОВНОЇ ЕПІСТЕМОЛОГІЇ

Ця стаття є пошуком пропозицій щодо перекладу ряду фундаментальних понять англійської епістемології, таких як «mind», «consciousness», «impression», «sensation», «experience» тощо. Автор міркує над принципами перекладу філософських термінів узагалі, виокремлює деякі найпроблемніші для перекладу терміни сучасної англійської епістемології, прослідковує етимологічні корені цих понять, їхні головні значення у новітній і сучасній філософії.

Ключові слова: свідомість, усвідомлення, ум, психіка, враження, відчуття, переживання, досвід, феноменологія.

Поняття «mind» і «consciousness»

На сьогодні одну з найбільших проблем становить переклад англійського поняття «mind». Тут найпростішими є дві опції: вводити неологізм або шукати синонімічну мовну одиницю у мові перекладу відповідно до контексту вжитку. Перший варіант має ту перевагу, що дає максимально загальне розв'язання проблеми перекладу поняття, зберігаючи його семантичну й морфологічну своєрідність. Недолік цього підходу полягає в тому, що неологізм зазвичай є більшою або меншою абстракцією стосовно живого мовного контексту, не кажучи вже про те, що введення неологізму є штучним і вимушеним заходом, що чітко відчувається при прочитанні. Друга опція гарна тим, що не стає на заваді інтуїтивному розумінню читачем тексту, використовуючи звичні «домашні» поняття. Її недолік, проте, полягає в тому, що новий контекст потребує нового перекладу того ж самого поняття, через що втрачається більш глибока семантична перспектива, у якій це поняття постійно перебуває у мові оригіналу. Поруч із тим, відомі приклади невдалих контекстуальних перекладів. Широко розповсюдженим, зокрема, є переклад «mind» поняттям «свідомість», як-от у назві дослідницької сфери «Philosophy of Mind», а також в українському перекладі «Трактату про людську природу» Г'юма [1], де «mind» також переважно перекладається як «свідомість», а подеколи навіть як «дух», а «consciousness», своєю чергою, як «розум» та «розумові здібності». Некоректність такого перекладу легко обгрунтувати. Справа в тім, що «consciousness» в англійській філософії традиційно є властивістю того, що називають «mind». Ця термінологічна дистинкція стала можливою насамперед завдяки Кадворту¹ і була остаточно інкорпорована в англійську традицію Локом, а також Г'юмом. Семантичне відношення між поняттями «consciousness» і «mind» наочно видно з таких цитат:

– «Свідомість (consciousness) є сприйманням того, що відбувається в умі (mind) самої людини» [12, р. 98];

– «[С]відомість є лише віддзеркаленою думкою або сприйняттям» [10, р. 941].

¹ Ралф Кадворт (Ralph Cudworth; 1617–1688), один із головних представників когорти платоніків Кембриджського університету (Cambridge Platonists), відповідальний за те, що поняття свідомості дістало в англійській філософії сучасний психологічний та епістемологічний сенс. У своїй головній праці «The True Intellectual System of the Universe» Кадворт проводить концептуальну різницю між «пластичним/штучним життям природи» та «раціональним життям душ», стверджуючи, що останні, на відміну від першої, наділені здатністю до само-сприймання (self-perception) та усвідомлювання (consciousness) [див., зокрема, 8, р. 343, 351]. Ця концепція бере початок в «Енеїдах» Плотіна, а поняття «consciousness» Кадворта є калькою давньогрецького поняття «συνείδησις» (буквально, «відчутий із / спільно з», що перетворюється на англійське «con-sense», або «consciousness»). Такий переклад водночас близький за значенням до «conscientia» Декарта, із філософією якого Кадворт був добре знайомий. До Кадворта слово «consciousness» використовувалося англійською переважно як синонім поняття «conscience» («совість»). Після виходу «The True Intellectual System of the Universe» (1678), а потому «An Essay Concerning Human Understanding» Лока (1689), психологічне значення цього поняття стало головним. Щодо поняття «mind», то робота Кадворта не є типовим прикладом його використання в англійських текстах Нового часу. У той час як Гобс, Лок, Берклі та Г'юм використовують «mind» у значенні «inner life» («внутрішнє життя»), і переважно як синонім «soul», для Кадворта цей термін служить радше аналогом давньогрецького «νοῦς» (який ближче за значенням до «intellect» і «reason»), а не «ψυχή» (аналогами якого є «soul» і, рідше, «psyche»).

Важливо зазначити, що хоча «consciousness» у Лока і Г'юма є властивим – ба більше, перманентним, як я підкреслю нижче – станом «mind», перша все ж залишається саме атрибутом, а не рівноправним логічним субстратом. Через цю логічну несумірність у Локово-Г'юмовому словнику ці два поняття не можуть відігравати роль синонімів. Подібна синонімія була би ще можливою в контексті Гусерлевої феноменології, де «свідомість» («Bewusstsein») розширена до сенсу будь-якого суб'єктивного переживання². І хоча вже у Лока «consciousness» дуже наближається до Гусерліанського сенсу головної підстави єдності потоку переживань суб'єкта³, а не просто загальної здатності «віддзеркалення» цих переживань, і для Лока, і навіть для сучасного англофона, не знайомого з феноменологічною традицією слововжитку, при першому знайомстві була би незрозумілою феноменологічна субстантивация поняття свідомості, перетворення свідомості на «особливий домен буття» й особливо приписування їй конститутивної сили у пізнанні й навіть дії.

Термінологічне розведення «consciousness» і «mind» набуло особливої виразності наприкінці ХХ-го століття після так званого «Consciousness Boom», коли низка філософів когнітивної науки стала загострювати увагу на несумірності «computational mind» («обчислювального ума»), або «embodied mind» («втіленого ума»), який є звичним дослідницьким полем когнітивної науки, та «consciousness» («свідомості»), або «phenomenological mind» («феноменологічного ума»), який є предметом інтроспекції, або самодосвідчування, – при тому, що обидва мають бути аспектами нероздільної ментальної сфери [11, р. 3–55; 15, р. 2–24]. Слід звернути увагу також на те, що сучасне значення поняття «mind» є значно ширшим за класичне Локово-Г'юмове, адже може включати в себе також будь-які когнітивні процеси, які не дістають суб'єктивного засвідчення [див., наприклад: 7, р. 11–12; 11, р. 16]. Для Г'юма і Лока, на противагу такому погляді, «mind» у стані мислення, але позбавлений «consciousness», був лише сумнівною і суперечливою гіпотезою⁴.

² Розширення значення цього поняття було свідомо зиніційовано вчителем Гусерля, Францом Brentano, у його «Психології з емпіричного погляду» [див. 6, s. 131–133].

³ Пор.: «Тільки свідомість об'єднує дії в єдину особу ... Самість залежить від свідомості, а не від субстанції. Самість є тією свідомою річчю, що мислить ... Ця особистість виходить за межі теперішнього існування у минуле лише завдяки свідомості» [12, р. 324]. У чому, до речі, Г'юм кардинально розходиться з Локом і Гусерлем (цей момент також піддається аналізу в есеї Гурвіча): «[У]сі наші окремі сприйняття є окремими одиницями буття, і ... ум ніколи не сприймає якийсь реальний зв'язок між окремими одиницями буття» [10, р. 942].

⁴ На підтримку цього див., наприклад, [10, р. 304] і [12, р. 91–101, 318–319]. Чи властиві «mind» взагалі несвідомі стани, окрім когнітивних, – це інше питання. Якщо це питання очевидно не може бути порушеним у контексті Г'юмового скептицизму, в термінах Локової доктрини, думаю, воно не буде позбавленим сенсу. Адже Лок заперечує лише можливість мислення («thinking», «thought») у несвідомому стані, але не робить експліцитного заперечення самого несвідомого стану (характер якого все ж залишається під питанням). Впевненіше за нього Кадворт пише про «певну вітальну енергію», яка має зберігатися в душі у станах, позбавлених само-сприйняття (self-perception) і мислення (cogitation) [8, р. 346, 349]. Він був, можливо, першим із філософів Нового часу, хто всерйоз став відстоювати думку про несвідоме існування душі, різко протиставляючи свою позицію Декартовій [8, р. 344–349]. Розроблена філософська доктрина несвідомого не з'явилася, проте, аж до ХІХ ст. [див. до цього 14, р. 127–143].

З огляду на вищесказане, переклад «mind» поняттям «свідомість» слід вважати хибним шляхом. Не позбавленою проблематичності є також пропозиція перекладати цей термін як «психіка». Зокрема, такий переклад пропонують для творів Девіда Чалмерса. Вада такого перекладу дається взнаки. Адже у своїй головній праці «The Conscious Mind» Чалмерс використовує спільнокореневе поняття психологічного для позначення одного з аспектів «mind», який відповідає каузальній ролі когнітивних процесів у продукуванні поведінки, на противагу іншому, «феноменальному» аспектові «mind», який розкриває якісний характер досвіду [7, р. 11–12]. Відтак, якщо обрати вищезазначену перекладацьку стратегію, вираз «psychological mind» треба буде перекласти як «психологічна психіка», що призведе до необгрунтованого подвоєння сенсу поняття психічного і, як наслідок, термінологічної плутанини.

Поняття психіки, або психічного, тим не менш, є непоганим кандидатом на роль відповідника «mind», оскільки містить у собі дві важливі конотації. Перша з них є психоаналітичною і вона відповідає сфері, позначеній Чалмерсом як «psychological mind». Психоаналітичний сенс поняття психічного (нім. «psychisch», «Psychisches») можна цілковито пояснити в каузальних термінах, адже психічні процеси представляють інтерес для психоаналітика настільки, наскільки вони відіграють каузальну роль у поведінці. При цьому феноменальні якості психічних переживань тут позбавлені будь-якої релевантності для того, що вважають адекватним і вичерпним аналізом психічного життя. У «Я і Воно» Фройд пише: «Повторюю, але дещо інакше: Психоаналіз не може перекласти сутність психічного у свідомість; навпаки, свідомість повинна розглядатися як якість психічного, яка може приєднуватися до інших якостей або залишатися осторонь від них» [9, s. 9].

Друга конотація є феноменологічною. Її зміст окреслюється через заперечення поняття несвідомого (принаймні, у Фройдовому сенсі) та підкреслення феноменального характеру психічного життя. Обидва моменти експлікуються з однієї цитати Brentano: «Усі психічні феномени є свідомістю» [6, s. 133]¹. Будучи протилежним психоаналітичному сенсу психічного, феноменологічне значення стає у відповідність з Чалмерсовим поняттям «phenomenal mind».

Разом ці два поняття психіки, отже, принаймні частково охоплюють два найважливіших аспекти англійського «mind». Проблематичною перекладацькою опцією «психічне» робить, проте, його спорідненість з поняттям «психологічне». Це може створити серйозні труднощі при перекладі передусім сучасної літератури з філософії когнітивних наук (як це було видно на прикладі Чалмерса) і зобов'язати перекладача до систематичних коментарів.

На мій погляд, є щонайменше дві вдалі альтернативи. Першою пропозицією є переклад «mind» поняттям «ум», яке, з одного боку, зберігає морфологічну відмінність «mind» від таких понять як «psyche», «soul», «consciousness», «reason», з іншого боку, є рідко-живаним словом, що позбавлене небажаних сенсових

конотацій, але не є при цьому інтуїтивно незрозумілим неологізмом². Друга альтернатива – перекладати це поняття як «ментальне»³. Доцільність такого перекладу обгрунтована не лише семантично, але й етимологічно: слова «mental» і «mind» обидва походять від латинського слова «mens»⁴.

Поняття «impression» та «sensation»

Для класичної англійської філософії є також характерним розрізнення понять «impression» і «sensation», які теж потребують адекватного перекладу. Локове визначення «sensations» таке: «По-перше, наші чуття, яким добре відомі певні чуттєві об'єкти, повідомляють уму кілька окремих сприйнятів речей, відповідно до різних способів, у які ці об'єкти афектують їх ... Це велике джерело більшості наших ідей, залежних цілковито від наших чуттів і здобутих ними для розуміння, я називаю *відчуттями (sensation)*» [12, р. 87]. Подібного строгого визначення слова «impression» Лок не надає, однак сенс, у якому воно переважно вживане, стає добре зрозумілим після тези автора про неможливість існування «будь-якої внутрішньої ідеї в умі до вражень (impressions) з боку відчуття (sensation) і рефлексії» [12, р. 81] і особливо у світлі коментарю на початку «Трактату про людську природу» Г'юма, який безумовно продовжує цю термінологічну традицію: «Усі сприйняття людського ума розкладаються на два різних види, що я буду йменувати *враженнями (impressions)* та *ідеями*. Різниця між ними полягає в ступенях сили й живості, з якою вони спадають на думку і проникають до нашої свідомості. Ці сприйняття, які входять із найбільшою силою та потужністю, ми можемо називати *враженнями (impressions)*: і під цією назвою я розглядаю всі наші відчуття (sensations), пристрасті й емоції, коли вони вперше з'являються в душі. Під ідеями я розумію їхні слабкі образи в думанні й міркуванні, якими є, приміром, всі сприйняття, що викликає цей трактат, окрім лише тих, які виникають від зору й дотику та крім безпосередніх задоволення чи незручності, які він може спричинити» [10, р. 17–18]. Отже, «sensations» слід розуміти як такі «impressions» (інтенсивні переживання ума, а отже – «враження»), що надходять до нас через органи чуття, іншими словами – «відчуття».

Поняття «experience», похідні від нього та інші поняття

Дієслово «to experience» можна перекладати українською як «досвідчувати», а також як «переживати»;

² Українське слово «ум», на мій погляд, є також вдалою пропозицією для перекладу «mind» у двох важливих ще не зазначених сенсах [пор.: 13; 2]:

1. Здатність мислити й судити. У такому значенні використовується, наприклад, у виразах «to come/spring to someone's mind» (прямий ідіоматичний відповідник – «приходить на ум»), «on someone's mind» («на умі»), «to have a mind of one's own» («своїм умом жити»), «to lose one's mind» («фршатися ума / вживати з ума»), «to be out of one's mind» («бути несповна ума»).

2. Пам'ять людини. Як-от у виразах «to bear something in mind» («класти/брати на ум»), «to keep something in mind» («тримати в умі»).

³ Зокрема, так робив Васильєв у своєму перекладі «The Conscious Mind» Чалмерса [5].

⁴ У залежності від контексту, латиною це поняття означає «план», «намір», «розум», «інтелект», «судження», а також «сміливість». Що стосується суто філософського вжитку цього поняття, пропоную для прочитання статтю Олега Хоми «Пізнавальні інстанції в Декартовій термінології» [4]. Хома, до речі, пропонує перекладати цей термін як «ум» або «добрий глузд».

¹ Детальніше про його критику поняття несвідомого, див. твір Brentano «Психологія з емпіричного погляду» [6, s. 131–180]. Щодо феноменального характеру психічного див. там само [6, s. 118–120].

а похідний від нього іменник «experiencing» – як «досвідчування» або «переживання». З двох запропонованих версій перекладу я віддаю перевагу першій. Поняття, утворенні від кореню «досвід», особливо стаються в пригоді при перекладі (й простому вживанні) дієприкметників, як-от «досвідчувальний суб'єкт» («experiencing subject») і «досвідчуваний об'єкт» («experienced object»).

Абстрактне поняття «entity» можна перекладати як «одиниця буття», аби відрізнити його від споріднених, але не завжди контекстуально тотожних йому слів «essence» – «сутність», «being» – філософська категорія «буття» та «existence» – «існування» чи «екзистенція».

Список використаних джерел

1. Г'юм Д. Трактат про людську природу / Пер. з англ. П. Насада. – К.: Весвіт, 2003. – 514 с.
2. Словник української мови в 11 томах (СУМ-11). – Webmezha, 2014 [Електронне джерело]. URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 29.06.17).
3. Соболевський Я. А. Американський період в філософії Ж. Марітена // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка «Філософія, політологія». – Київ: ВПЦ «Київський університет», 2016. – №120. – С.45–48.
4. Хома О. І. Пізнавальні інстанції в Декартовій термінології // Філософська думка. – 2011. – №3. – С.120–132.
5. Чалмерс Д. Сознаний ум: В поісках фундаментальної теорії / Пер. с англ. В. В. Васильєва. – М.: УРСС: Книжний дом «ЛИБРОКОМ», 2013. – 512 с.
6. Brentano F. Psychologie vom empirischen Standpunkte. In zwei Bänden. Erster Band. – Leipzig: Duncker & Humblot, 1874. – 350 s.
7. Chalmers D. The Conscious Mind. In a Search of a Theory of Conscious Experience. – Oxford; New York: Oxford University Press, 1996. – xviii, 413 p.
8. Cudworth D. The True Intellectual System of the Universe. – London: Richard Priestley, 1820. – 532 p.
9. Freud S. Das Ich und das Es. – Leipzig; Wien; Zürich: Internationaler Psychoanalytischer Verlag, 1923. – 81 s.
10. Hume D. A Treatise of Human Nature. Being an Attempt to Introduce the Experimental Method of Reasoning into Moral Subjects. – The Floating Press, 2009. – 975 p.
11. Jackendoff R. Consciousness and the Computational Mind / Ed. by M. A. Boden. – Cambridge, Mass.; London: The MIT Press, 1994 (4th printing). – 356 p.
12. Locke J. An Essay Concerning Human Understanding. – The Pennsylvania State University, 1999. – 719 p.
13. Oxford Dictionaries. – Oxford University Press, 2015 [Електронне джерело]. URL: <http://www.oxforddictionaries.com/> (дата звернення: 29.06.17).
14. Reed E. S. From Soul to Mind. The Emergence of Psychology, from Erasmus Darwin to William James. – New Haven; London: Yale University Press, 1997. – xviii, 283 p.
15. Roy J.–M., Petitot J., Pachoud B., Varela F. J. Beyond the Gap: An Introduction to Naturalizing Phenomenology // Petitot J., Varela F. J., Pachoud B., Roy J.–M. Naturalizing Phenomenology. Issues in Contemporary Phenomenology and Cognitive Science. – Stanford: Stanford University Press, 1999. – P.1–80.

References

1. Hjum D. Traktat pro luds'ku pryrodu / Per. z anhl. P. Nasada. – K.: Vsesvit, 2003. – 514 s.
2. Slovnyk ukrains'koji movy v 11 tomakh (SUM-11). – Webmezha, 2014 [Elektronne dzherelo]. URL: <http://sum.in.ua/> (data zvernenn'a: 02.08.15).
3. Sobolevs'kyj J.A. Amerykanskiy period v filosofii Zh. Maritena // Visnyk KNU imeni Tarasa Shevchenka «Filosofii, politolohiia». – Kyiv: VPTs «Kyivskiy univertsytet», 2016. – №120. – S.45–48.
4. Khoma O. I. Piznaval'ni instantsii v Dekartovii terminolohiji // Filosofov's'ka dumka. – 2011. – №3. – S.120–132.
5. Chalmers D. Soznajushchii um: V poiskakh fundamental'noi teorii / Per. s angl. V. V. Vasiljeva. – M.: URSS: Knizhnyj dom «LIBERKOM», 2013. – 512 s.

6. Brentano F. Psychologie vom empirischen Standpunkte. In zwei Bänden. Erster Band. – Leipzig: Duncker & Humblot, 1874. – 350 s.

7. Chalmers D. The Conscious Mind. In a Search of a Theory of Conscious Experience. – Oxford; New York: Oxford University Press, 1996. – xviii, 413 p.

8. Cudworth D. The True Intellectual System of the Universe. – London: Richard Priestley, 1820. – 532 p.

9. Freud S. Das Ich und das Es. – Leipzig; Wien; Zürich: Internationaler Psychoanalytischer Verlag, 1923. – 81 s.

10. Hume D. A Treatise of Human Nature. Being an Attempt to Introduce the Experimental Method of Reasoning into Moral Subjects. – The Floating Press, 2009. – 975 p.

11. Jackendoff R. Consciousness and the Computational Mind / Ed. by M. A. Boden. – Cambridge, Mass.; London: The MIT Press, 1994 (4th printing). – 356 p.

12. Locke J. An Essay Concerning Human Understanding. – The Pennsylvania State University, 1999. – 719 p.

13. Oxford Dictionaries. – Oxford University Press, 2015 [Електронне джерело]. URL: <http://www.oxforddictionaries.com/> (дата звернення: 02.08.15).

14. Reed E. S. From Soul to Mind. The Emergence of Psychology, from Erasmus Darwin to William James. – New Haven; London: Yale University Press, 1997. – xviii, 283 p.

15. Roy J.–M., Petitot J., Pachoud B., Varela F. J. Beyond the Gap: An Introduction to Naturalizing Phenomenology // Petitot J., Varela F. J., Pachoud B., Roy J.–M. Naturalizing Phenomenology. Issues in Contemporary Phenomenology and Cognitive Science. – Stanford: Stanford University Press, 1999. – P.1–80.

Vakhtel A. I., postgraduate student of the department for theoretical and practical philosophy, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), vakhtel.andrii@gmail.com

On translation of the terminology of the modern English-speaking epistemology

This article is a search for suggestions on translation of a number of fundamental concepts of the English-speaking epistemology such as «mind», «consciousness», «impression», «sensation», «experience», etc. The author reflects on the principles of the translation of philosophical terms in general, outlines some of the most problematic for translation terms of the contemporary English-speaking epistemology, traces the etymological roots of these concepts, their basic meanings in the contemporary and modern philosophy.

Keywords: consciousness, mind, psyche, impression, sensation, mental process, experience, phenomenology.

* * *

УДК 141.3

Гамшеєва В. М., студентка–магістр кафедри теоретичної і практичної філософії, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), gamsheeva.varvara@gmail.com

МОНАРХІЧНИЙ («ОХОРОННИЙ») СОЦІАЛІЗМ К. Н. ЛЕОНТЬЄВА ЯК ВИД СОЦІАЛЬНОЇ УТОПІЇ

Досліджується філософська концепція К. Леонтьєва іменована ним монархічним соціалізмом, яка розглядається як один з різновидів утопізму.

Центральне місце даної концепції займає тлумачення Леонтьєвим держави як певного консолідованого колективу комуністів при вищому началі – цареві (самодержавці)–Богу (як Абсолюту так і «позамазику» Божому).

Основними поняттями, якими оперує філософ при побудові, надалі тлумаченні своєї концепції є економічно-політичний фактор, елітарна культура, візантизм і релігія як керуюча елемента визначення основних критеріїв розвитку «такої» держави.

У статті пропонується говорити про «релігійний соціальний утопізм», який автором вважається правомірним для певного виду соціальних утопій представлених російською філософією, у яких соціальний стрій може бути ідеальним, однак за умови його підпорядкування вищому началу – Богу.

Ненасильство і «леска» пропаганда поступаються місцем божественному страху і внутрішньому примусу.

При виконанні дослідження були застосовані методи: дескриптивний, історико-філософський, аналітичний та компаративний. Також, були використані методи: аналізу, синтезу, порівняння.

Ключові слова: монархія, соціалізм, утопія, монархічний соціалізм, охоронний соціалізм.